

и подстрекавати на рад, поједине људе, место што спречава у томе. Зло ипак почиње, када влада, уместо да изазове снагу и ревност појединих или задруга, упрегне своју снагу; када влада уместо да поучава, саветује, и по потреби грди – или реже руке појединцима у њиховом послу, или их гурне на страну, па она ради њихов посао. На крају нека држава вреди само толико, колико вреди лица, која је сачињавају; и онаква држава, која је у стању жртвовати душевни развој и узвишење својих грађана, малој вештијиј управи, него што је даје обично искуство; она држава која гради своје грађане богаљима, само да би у њима, макар и у добрим циљевима имала послушна оруђа; та ће држава осетити, да мали људи нису никада у стању, вршити велике послове; и да ипак ништа не вреди савршенство машине, којој је жртвовала све и сва, јер нема животне снаге, коју је држава силом угушила, само да машина може мирно радити.